

Jana Dreimane
Latvijas Nacionālās
bibliotēkas Pētniecības
un interpretācijas
centrs

Rīgas Centrālā bibliotēka neatkarīgajā Latvijas Republikā (1990–2026)



FLPP
FUNDAMENTĀLO UN
LIETIŠĶO PĒTĪJUMU
PROJEKTI



Latvijas Zinātnes
padome

"Grāmata un sabiedrība Latvijā: Eiropas dimensija un kultūras pārmaiņas"
(Nr. lzp-2023/1-0263)

— — — — —
L N B
— — — — —
LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

- ❑ Padomju laika «mantojums»
- ❑ Kvalitatīvo un kvantitatīvo pārmaiņu cēloņi
- ❑ Rīgas Centrālās bibliotēku (RCB) sistēmas transformācija
- ❑ Bibliotēku pieklūstamība
- ❑ Krājuma deideologizācija un attīstība
- ❑ RCB automatizācija
- ❑ Zināšanu pārnese
- ❑ Proaktīvs virziens – jaunās paaudzes lasīšanas veicināšana

Padomju laika «mantojums»

Ekstensīvi veidota, nevienmērīgi attīstīta bibliotēku sistēma

- ❑ 1989. g. – 48 struktūrvienības (34 pieaugušo bibliotēkas un 14 bērnu bibliotēkas)
- ❑ 183 nestacionārās bibliotēkas un bibliopunkti
- ❑ 192 853 lasītāji, kopkrājumā – gandrīz 3,6 miljoni vienību
- ❑ Tikai piecām bibliotēkām – speciāli projektētas un celtas telpas
- ❑ 28,8 % krājuma latviešu valodā

Kvalitatīvo un kvantitatīvo pārmaiņu cēloņi

- ❑ Desovjetizācija
(decentralizācija, deideologizācija, derusifikācija, īpašumu denacionalizācija)
- ❑ Demokratizācija
(vārda brīvības, pulcēšanās brīvības, nevalstisko organizāciju atdzimšana)
- ❑ Pāreja no direktīvas, plānveidīgas sociālistiskas ekonomikas uz brīvo tirgu (valsts uzņēmumu privatizācija un jaunu uzņēmumu veidošanās, valsts subsidējuma samazinājums)
- ❑ Globālo procesu, informācijas tehnoloģiju attīstības ietekmē – pārmaiņas bibliotēku nostādnēs, darba principos un metodēs

RCB sistēmas transformācija

- ❑ Pirmais optimizācijas plāns (2000): 34 bibliotēkas, tostarp piecas specializētās bibliotēkas; bērnu bibliotēku integrācija pieaugušo bibliotēkās
- ❑ RCB un tās filiālbibliotēku tīkla optimizācijas koncepcija (2006): turpināta denacionalizētajos namos, neatbilstošās telpās, tuvu izvietoto filiālbibliotēku konsolidācija
- ❑ 2010. gadā – Centrālā bibliotēka, 27 filiālbibliotēkas, trīs ārējie apkalpošanas punkti (ĀAP)
- ❑ kopš 2012. gada – Centrālā bibliotēka, 26 filiālbibliotēkas, trīs ĀAP

Bibliotēku pieklūstamība

- ❑ Informācijas pieklūstamība: mobilām ierīcēm pielāgota RCB tīmekļa vietne, informācija zīmju valodā, “Ābolu plaukti” (ietver grāmatas vieglajā valodā, audiogrāmatas u.c.)
- ❑ Vides pieklūstamība: uzbrauktuves pie 16 filiālbibliotēkām, lifts četrās struktūrvienībās
- ❑ Nepārtraukta infrastruktūras attīstība – ik gadu tiek renovēta vismaz viena filiālbibliotēka; patlaban tiek renovēta RCB galvenā ēka

Krājuma deideoloģizācija un attīstība

- ❑ Ideoloģizētās literatūras norakstīšana: gandrīz gadsimta ceturksni izslēgto vienību skaits krietni pārsniedz jaunieguvumu daudzumu
- ❑ 2025. gada beigās – kopkrājumā 573 301 resurss
- ❑ Kopš 1989. gada krājums samazinājies seškārt
- ❑ Pārmaiņas krājuma lingvistiskajā sastāvā: 2020. gadā latviešu valodā – 70 %, krievu valodā – 23%, angļu valodā – 5%

RCB automatizācija

- ❑ 1990. – saņemti pirmie datori (dāvinājums)
- ❑ 1997. – uzsākta e-kopkataloga veidošana
- ❑ līdz 2000. g. – datorizētas 15 bibliotēkas un vēl divas struktūrvienības
- ❑ 2001. – iekārtota datorklase personāla apmācībai; atvērta bibliotēkas tīmekļvietne
- ❑ 2007.–2008. g. – projekta “Trešais tēva dēls” ietvaros izveidots Reģionālais mācību centrs, saņemti 175 datorkomplekti (neskaitot citas iekārtas)
- ❑ Straujā informācijas tehnoloģiju attīstība raisa nepieciešamību pastāvīgi atjaunot un pielāgot bibliotēku digitālo infrastruktūru mūsdienu lasītāju vajadzībām

Zināšanu pārnese

- ❑ Sistemātiskas personāla pieredzes apmaiņas, tālākizglītības organizēšana. Nozares pētniecība un profesionālo izdevumu veidošanu
- ❑ Regulāri notiek starptautiskas konferences par dažādiem bibliotēku darba jautājumiem
- ❑ 1996. – pirmā starptautiskā konference “Tautas bibliotēku vieta vienotajā informācijas sistēmā”
- ❑ 1997. – iestāšanās *IFLA*, darbība Metropoļu bibliotēku sekcijā
- ❑ kopš 2004. g. – turpinājumizdevums “Rīgas Centrālās bibliotēkas gadagrāmata”
- ❑ 2005.– *IFLA* Metropoļu bibliotēku sekcijas gadskārtējā konference Rīgā
- ❑ 2006. – RCB simtgades konference, “Rīgas Centrālās bibliotēkas simtgades grāmata”

Proaktīvs virziens – jaunās paaudzes lasīšanas veicināšana

- ❑ Līdzdalība valsts mēroga projektos: “Grāmatu starts”, “Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija”, Nacionālās skalās lasīšanas sacensībās
- ❑ RCB projekti bērnu un jauniešu lasīšanas veicināšanai: “Pratīgs skolēns informācijas plašumos” (2023), “Lasīšana un latviešu valoda: integrējošas aktivitātes bērniem” (2026). Svarīgs komponents: personāla izglītības pasākumi
- ❑ Lasīšanas veicināšanas programma katrā filiālbibliotēkā: daiļliteratūras lasījumi, tikšanās ar grāmatu autoriem, radošas darbnīcas, tradicionālo svētku pasākumi un ģimeņu dienas, literāro darbu lasījumi, konkursi u.c.
- ❑ Kvalitatīvas informācijas piedāvājums un lasīšanas veicināšana – bibliotēku pamatfunkcijas nākotnē

Daudz laimes 120. gadskārtā,
Rīgas Centrālā bibliotēka!

Jautājumiem, komentāriem
Jana.Dreimane@lnb.lv